САНҺА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЛУН КАҺЫАТА.

ХАҺЫАТ 1981 СЫЛ АЛТЫННЫҢ 18 КҮНҮТТӨН ТАХСАР.

№ 117 (8070). ✦ 1996 сыл алтыныы 5 күнэ. Субуота. ✦ Сыаната—1084 солкуобай.

Бу күннэргэ „Саҥа олох“ хаһыакка 1997 сыл бастакы аҥарыгар сурутуу бара турар. Күндү аҕаччы! Улууһуҥ хаһыатыгар суруттараргa тиэтэй!

СЫАНАТА: ЧААҺЫНАЙ ДЬОҺҺО—74400 СОЛК., ТӨРИЛТЭЛЭРГЭ—148800 СОЛК.

УТАРЫЛАҺАР КЫАХ ҮӨСКЭТИЛЛИЭ ДУО?

Одьулуун нэһилиэгин Карл Маркс аатынан баанынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын быйылгы үлэтин-хамнаһын, соруктарын кэпсээн, түс бэйэм саналарбын үллэстиэхпин баҕардым.

Нэһилиэккэ 25 баанынай хаһаайыстыбалаахпыт. Олорго 100 үлэһит түмүллар. Былаан быһыытынан, быйыл 2600 тонна оту ылыахтаах этибит. Онуоха 1772 тоннаны оттоотубут. Итиэннэ 972 баанынай хаһаайыстыбалара, нэһилиэнньэ 800 тоннаны бэлэмнээтилэр. Бу соҕотоҕоскаламмыкка 240 тонна былырыыҥҥы кур оптут эбиллэр. Онон быйыл сыл тахсабыт диэбит.

Нэһилиэккэ баар 4500 гектар сир быйыл кураанаан, 2000-та туһаттан таҕыста. Туорахтаах культуралар 378 гектар ыһыллыбыттыттан эмиэ ити биричиинэлэн 357-тэ акталаннан туораата. Көстөрүн курдук, күттүүннээх бурдук хомуллубата. Хортуоппуйбутун ылыахха, барыта 3 гектар баанынаҕа 12 тонна ыйан бэриэ, баара-суоҕа 2 тоннаны хомуйдубут. Эрдэ турбут кураан уонна от ыйын 29-30 күннэринээҕи хаһыы үлүтэн, улахан охсуулу аҕалла.

Баанынай хаһаайыстыбалара 665 ынах сүөһүнү, 390 сылгыны, 230 сибиинньэни кыстатаары оборобут. Оттон нэһилиэннэ 1110 ынах сүөһүлээх. 270 сылгылаах, 170 сибиинньэлээх. Онон барыта холбоон нэһилиэк үрдүнэн 1775 ынах сүөһү, 660 сылгы, 400 сибиинньэ кыстатыллыа.

1996 сылга нэһилиэк былаана үүккэ 412, эккэ 130 тонна этэ. Мактан үүтү 300, эти 80 тоннаны туттардыбыт. Дьон харчыта суох буолан, эти олбохтоох кэһилиэннэрбэ, тэриллэлэргэ атыылаан харчыланан оборор. Манна бинир болиэтээн аҥылаҕын баҕардым. Баанынай хаһаайыстыбалара атахтарыгар туруулларыгар бу жирбит 2-с этаппа. Правительство ортуттан производствоны сайыннарыыга ойобул суох буолан, кахтин тахсан эрэр. Холобур, 1992 сылтан саҕалаан капитальнай тутуу Тыа хаһаайыстыбатын министерствотынан, Правительствоҕа үбүлэммэккэ, үлэлэммэккэ кэлла. Ол түмүгэр саҥа тэриллибит баанынай хаһаайыстыбалара производствоны сайыннарыыга, кэнэтиигэ ханнык да кыахтара суох буоллулар. Онуоха эмиэ быйылгы кураан, хаһыы түһэн, иннинэ сылларбытыгар, чуолаан, 1997 сылга, бурдукка, хортуоппуйга сиэмэлэн хааччыллыыбыт уустуктанна. Бу боппуруос уталыттыллыбакка (эбиллэ сиэмэ бурдук, хортуоппуй) республика Правительствотыгар туруорсуллуон наада. Эт, үүт тутуллар (закупочнай) уонна дотацнятын сыаната намыһаҕыттан хас биирдии хаһаайыстыбаҕа оҕустарыы улахан. Итиэннэ бу кэмнэ рынок үөскэтэр күүмэҕэйдэрин утары киирсэр кыах кыайан тэриллибэт. Тус бэйэм саныахбар, сылга иккитэ тыа хаһаайыстыбатын бородуукуоскуйаларын туттарыллар дотацнята уларыйыан сөп этэ. Үөһэ ахтыллыбыт 25 баанынай хаһаайыстыбаларыттан ыаналар соҕустарын балыстаэтэхха, олор—«Бабаҕа», «Төҥүргэстэах», «Комплекс», «Бараада», «Тиит».

Дьэ, ити курдук саналаабытын түһарбэккэ байэбит ыахпытынан үлэлии-хамсыы олоробут.

И. И. ФИЛИППОВ,
нэһилиэк баанынай хаһаайыстыбаларын ассоциацилатын общественнай председателэ.

■

„Тайҕа“ баанынайа

Баанынай хаһаайыстыбата улаханыттан, ортотуттан тутулуга суох кыһалҕата бинир. Ол—сүөһү иитиитэ. Быйыл оттообун хайаларыгар даҕаны оттоһуор. Ол курдук, Одьулуун баанынайа В. В. Тоскин быйыл 50-са тонналаммыт. Былырыын буоллаҕына, баанынайыгар уонна оҕолоругар-уруулларыгар бэлэм өлбүгэ 80-са гектар сириттэн холбоон-илбэн 100-чэкэ тонна оту чомчоппут эбит. Итиэннэ быйылгы кыстыкка 20-нэ тоннаны ордорунан, барыта 70-са тоннанан сыл тахсарга быһаарынан сылдьар.

—Сир-уот үлэлиллэн, күрүөлэннэ. Бас билиҥэ биэрбит итинник үчүгэй. Сүөһү иитиитэн, тыа дьонугар эт-ас сиэ баар. Туттарыллыбыт бородуукуоскуйабытыгар үөх-харчыта налаҥ биэрбэтэ эрэйдээх. Хаһаайыстыба ол-бу наадыйар түгэнигэр харчыта илии аннытыгар баар буолбат. Онон тыа хаһаайыстыбатын бородуукуоскуйаларын туттарыы кими даҕаны интэриэстэбэт. Харчы тута бэриллэр механизмын толкуйдуур буоллар. Билитин дьон үксэ антардастыы промышленноска, эртиэнтэ охтон хаалыллар. Сүөһү иитиитэтин ханнык даҕаны бэрыс киирбэт, ол иһин Кэмо оҥоһуллан, кредит, ссуда бэриллэрэ буоллар сиэ да этэ,—диир Владимир Васильев.

Кини дьэ кэргэннэн тэриллибит «Тайҕа» дьоҕус баанынай хаһаайыстыбатынан үлэлиир. Салайаччылара кини, бэйэлэрэ даҕаны тэрдүөйэхтэр эрэ. Сүөһү-ас ол тэҥэ. Барыта 30-са ынах сүөһүлээхтэриттэн ыанара 4 эрэ. Сылгы 20-нэ диэн буолла. Этэрин курдук, бородуукуоскуйаны туттарыыга туох даҕаны интэриэһэ суох баанынай. Онон даҕаны буолуо, быйыл үүтү туттарыыта дуоҕабардаспатах. Арай эккэ 5 тоннаны атыылыырга контрактациялаах.

—Баанынайынан барбыппыт диэн ис дьиҥэ үлэлээх эрэ буолаары. Атын туту үлэлиэхэхтийэ, бу тыа сирин олохтоохторо,—диэн баанынай ис санаатын үллэстэр.

Кырдьык, баанынайынан баран, бастаанныы утаатыгар 10 мөл. солк. ссуда ылан, МТЗ трактор атыыласпыт. Техниката суох баанынай хантан үөһүн оту оттуой?! Итинник кэм туохха эмэ эрэлэн, хаһаайыстыба тэринэ сатаан үлэ саҕаламмыт. Билиҥин буоллар саарыг саҥа баанынай курдук. «Кылаабынайа, түргэнник баанынай, тыа кинитэ — үлтэнэр-астанар, дохуоттанар усулуобуйатын, туох эрэ хаамсыахалларын систематын олохтуу охсоллоро наада этэ. Оччотугар тыа да сиригэр олоруохха сөп. Билиҥин оҕо компенсациятынан, быстах-остох туора үлэлэриннэн хамнастаах олоробут. Ол диэн!»—диир баанынай.

Баанынай кыстыкка киирэрин, сүөһүтүн иитэрин былааннаан үлэлии-хамсыы сылдьар. Ол өртүнэн чуолкай. Оттон үп-харчы, дохуот, кырдьык, суох. Бүтүн ханнык мунньардар, мунньарар суола дьэ, эр эрэ.

С. СМИРНИКОВА.

Василий ПЕТРОВ— АЙЫЛ

КҮҺҮН

Олгөм көмүс дьүһүнү
Бөй сэбирдэхтиин ыһан
Кэллэ көмүс күһүммүт.
Кэһиилэрин ытыһан.

Оҥоһуту толорон
Уунна уулаах отонун,
Наҕылыйан олорон
Күндүлээтэ дьоннорун.

Ходуһаҕа-хонуукка
От бөҕөнү кэбистэ,
Ус кыһыны туоруурга
Эрэмньини үөскэттэ.

Оҕуруокка, сонуокка
Оҥ быйаны хотордо,
Ортуоскаҕа, оруоска
Саныабытын толордо.

Күһү-хаһы, куоҕары
Уотан, мунньан бултатта,
Идэһэни охторон
Сыбаайбаҕа сыа сиэттэ.

Күһүн кэбиитин тутан,
Уйгутуттан астынан,
Күһүнү иһи ол иһин
Көрсөр эр күлбүтүнэн!

ОЛОХТООХ УУЛАРЫ ТУҺАНЫЫ

КУОҔАЛЫНЫ ТОЛОРУОХХА

Дьыл иирилтэ быйыл үчүгэй курдук. Атырдьах ыйын бүтүүтүттэн саҕалаан ардах балай эмэ түста. Сир сиигирдэ, үрүйэ, үрэх баҕана даҕаны уутуйан эрдэхтэрэ. Эниил саас уу үрахтэргэ кэлэр чигиллаах. Өн дьыллар эргийэйэллэр.

Бу кэлэр өн дьыллары баттаһа уу саппааһын хаһаанарга, мунньунарга сөп этэ. Уһун кэккэ сылларгa кураанаан, иһэр уубут сытыйан, бука, доруобуйабытыгар даҕаны оҕустардахпыт буолуо.

Киһи дьаарханара баар, Чурапчыбыт куолэ эйиэл даҕаны, үрэх уута сүүрдэбинэ да, дьаалатынан аһар кутталлаах. Хаарыылаах быһытын үрэҕин үөрэтиллэ сылдьар диэллэр. Ол хайан үөрэтиллэн, харчыта көрүллэн, эйиилги уу кэлиэр диэри быһыт үрдэтиллибэт буолла.

Иһэр уу саппааһын хаһаанарга онон билиҥиҥи эрэлбит Куоҕалы быһыта. Ол, мин көрөрбөр, олус боростуой оҥоһуулаах. Бульдозерынан буор аныыллыыт, ханнык даҕаны капитальнай быһыт буолбатах, быстах быһыкка анаан оҥоһуллубут курдук. Онон быһыт уута хаһан ааһарын ойум кыайан тобулбата. «Якутводмелиорация» ПМК-тын кылаабынай инженерэ В. Е. Макаровы кытта кылгастык кэпсэтэн көрбүппэр, уу үрэх куулатынан ааһар сирдээх диэн быһаарда. Ол сира кууланан барар айан суола быһыылаах, ханнык даҕаны бөҕөргөтүү суох. Саатар, уу ааһар сиригэр таас, гравий да кутуллубатах, бөҕөргөтүлүбэтэх. Хайдах улахан үрэх уута сири алдьаппакка ааһара буолла? Саарбахтыыбын.

Уу туһугар үлэлэспит иннинэ эйтузиаст дьоннорбут Д. П. Лазарев уонна П. Т. Аржаков бинир сыл иһиэр бибиги кэккэбититтэн туораатылар. Биилгин эрэлбит диэн специалистарбыт, мелиоратордарбыт буоллулар. Ол гынан баран, ол дьоммут куоластара, саналара, саатар, төбөостоох-төбөостоох өртүлэргэ төҕө эрэ иһиллибит. Уу боппуруоһунан оҕонньоттор эрэ «ыалдьаллар» дуу тугуй?! Онуоттар тахсар. Уу —олох, олох тыына буоларынан, общественность бу дьыалаҕа кыттара эмиэ наада.

Чурапчы салкынньатигэр А. А. Захаров Сэбиэт исполкомун председателинэн олорор кэмиэригэр бэйэтин инициативатынан салкынньэни уулаһыыга комиссия тэрийбитэ. Ол комиссияҕа чилиэн быһыытынан үлэлээбитим. Итиэннэ саҕаламмыта Чурапчы күөлүн уулааһын боппуруоһа, үлэ түмүктээх да буолбута. Билэбит. Манна бинир этиилээхпин: Чурапчы салкынньатын дьаһалтатын иннинэ уу комиссиятын тэрийиэххэ уонна онуоха урукку комиссия курдук наар «оҕонньоттору» эрэ киллэриэххэ, аҥал идэлээх мелиоратордартан эмиэ кини баар буолара наада. Оччотугар эрэ, сурах хоту хардарыта сэмэлэһэ сылдьыыбакка, кэскиллээхтик үлэлиир ситиһиллиэ.

Билиҥиттэн саҕалаан Куоҕалыга уулу хаһаанарга быһыты боҕорготор үлэни ыытыахха. Уу ааһар сиригэр, саатар, гравийы, тааһы кутуохха. Быһыты бэйэтин эмиэ көрүөххэ. Эйиэл хайаан даҕаны иһэр уу саппааһа Куоҕалыга баар буолар дьаһалын ылаохсуохха. Биримэ күүнэт, сир тоҥорю суоҕу тиийэн кэллэ. Онон ити этиллэр эйиилги уулу таах туһата суох аһарбакка, аһыыр уунан хаччыллахпытына табыллар.

Иван КСЕНОФОНТОВ, пенсионер.

КИННЭ УЬУЛУННА

Абаҕа Халкыыдатыгар Саха театрын 20-чэ кинилаах айар бөлөҕө калэн К. Левин суруйуутунан Россия уонна Саха Республикатын үтүөлээх артиһа, режиссер Ф. Ф. Потапов «Биһиэрэм» диэн спектаклынан уус-уран киниэҕэ уьулуунна. Киннэ режиссера Геннадий Багыынанов, оператора Дмитрий Никифоров. Оруоллары толордулар: К. Сметанин, К. Семенов, З. Багыанова, Н. Ушницкая, Ньурба театрыттан Л. Потапова уо.д.а.

(«Амма олоҕо» хаһыаттан).

БҮГҮН — УЧУУТАЛ КҮНЭ

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Улуус оскуолаларын, уһуйааннарын бары учууталларын, иитээччилэрин, үлэһиттэрин, педагогическай үлэ ветераннарын Учуутал күнүнэн итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит.

Үйэр көлүөнэни үрдүктэ, кэлэҕэ уһуйар, билиигэ-көрүүгэ сирдиир үтүө түскулаах үлэҕитигэр саҥаттан-саҥа ситиһиилэри, кэскиллээх доруобуйаны, тус олоххутугар дьолу-соргуну баҕарабыт.

Улуустааҕы үөрэх управлениета, үөрэх үлэһиттэрин профсоюһун комитета.

ҮТҮӨҔЭ, КЭРЭҔЭ...

М. И. Оконешников 1978 сыллаахха Намнааҕы педучилищены бүтэрээҕиттэн Алаҕар орто оскуолатыгар үлэлиир, уруһуй, черчение, үлэ уруоктарыгар оҕолору уһуйар.

Саха оҕото үксэ айылҕаттан уруһуйдуур, кэрэни таба көрөр дьоҕурдаах. Онон тыа оскуолатын үөрэнээччилэрэ саамай сөбүлүүр уруоктарынан уруһуй, үлэ уруоктара буолаллар диэтэххэ, букя сыыспатым буолуо. Оттон кинилэри бу дьикти, араас өҥүнэн толору эйгэҕэ уһуйааччы, оҥу өйдөтөөччү — таптала саҕааччы — учуутал.

Михаил Иванович педагогическай үлэтин үөрэммит оскуолатыгар саҕалаабыта. Оччолорго биһиги оскуолабыт саҥа орто оскуола буолаары 9-с кылаас аһыллыбыта, эһиилигэр орто оскуола буолбута. Онон уопсай өрө көтөҕүллүү, үлэ-хамнас күөстүү оргуйар кэмэ этэ. Эдэр учуутал үлэтин эмиэ итии тыынна дьүөрэлээн саҕалаабыта. Хайдах саҕалыыгын да түмүгүҥ оннук буолар диэн өс хоһооно этэринии, оттон ыла күн бүгүҥҥүгэр диэри үтүө суобастаахтык, үрдүк таһаарыылаахтык үлэлии-хамсыы сылдьар. Уруһуй уруоктарын таһынан баҕалаах оҕолорго куруһуок үлэлэтэр. Манна элбэх дьоҕурдаах оҕолор сылдьыбыттара уонна сылдьаллар. Куруһуок сыалынан бииргилээн оҕо талаанын сайыннарыы, кэрэни таба көрөн, оҥу айар оҕолору иитии, төрөөбүт айылҕабытыгар таптала, ытыктабыллаах сыһыаны иҥэрии, өбүгэлэрбит хаалларбыт искусстволарын үөрэтии, салгыы сайыннарыы буолаллар. Кини куруһуогун үлэтин сылтан сыл аайы уларытан, саҥардан тэрийэр. Куруһуокка оҕо ваар уруһуйдуурруттан салҕаан хаалыыны сөбүн өйдөөн, зайятиеларга чеканканы, мозаиканы, тимиргэ, маска үлэлэри киллэрэр. Онон куруһуок чилиэннэрэ айылҕа ханнык баҕарар матырыйаалыттан туһаҕа таһаарар дьон буолан тахсаллар.

Бу куруһуокка үөрэнээччилэр кыра кылаастартан саҕалаан оскуоланы бүтэриэхтэрэҕэр диэри сылдьаллар. Кини үөрэппит оҕолоруттан үгүс оҕо учууталларын утумнаан, кудуоһунньук идэтин талан үлэлии-хамсыы сылдьаллар. Ол курдук, Слепцова Онтяны, Попсеев Русланы, Гоголев Ваняны, Барашков Степаны, Демешин Сашаны уо.д.а. ааттатыахха сөп.

Учуутал да, үөрэнээччи да үлэлэрэ учуутал түмүктэрдээх буолбута: 1985 с. уруһуйга оройуоннааҕы III миэстэлэммиттэрэ, 1987 с. прикладной искусствоҕа, 1988 с. уруһуйга I миэстэлэри ылаттаабыттара. Ол үлэлэртэн хас да силистэн оҥоһугу Г. Е. Бессонов таас көрөн, көрдөөн ылан, билигин Тойбохой музейын «Айылҕа дьиктитэ» диэн анал мунньугар гураллар.

Куруһуок оҕолоро учууталларын кытары оскуолаҕа кыһаргэтиигэ эмиэ үлэлииллэр. I сүһүөх оскуоланы киирбит эрэ киһи хараҕа дьэрэкээн бэйэлээх тааска уруһуйдарга хатанар. Саҥа Дьыл үөрүүлээх кэһэтигэр оскуола эркиннэрэ араас ойуунан туолаллар. Манна кырачааннартан саҕалаан выпускниктарга тиийэ бэйэлэрин илиилэринэн тутан-хабан оҥорбуттара кэстэр. Оттон оскуола тиэргэнин кэстүүлээх миэстэтигэр үөрэххэ аналлаах улахан паннолар Михаил Иванович илиитин иһиттэн тахсыбыттара. Итинтэн да атын оҥоһуктары бу үлэлээбит сүүрбэччэ сылын устата тоһоҥу оҥорбута буолуо. Уруһуйуҥ кабинетын бэйэтэ былааннаан, кыһаргэтэн оҥорбута оскуола биир сиппит-хоппут тупсаҕай оҕо һуулаах кабинетынан буолар.

«Учуутал үөрэнээччи эрэ тухары учуутал», — диэн улуу педагог В. А. Сухомлинскай бэрт сөпкө этэн турар. Михаил Иванович бэйэтин учуутал быһыытынан таһымын элбэҕи ааҕан, көрөн-билэн үрдэтинэр. Сылын аайы талан ылбыт тематынан дьаныһан дааахтыык үлэлиир. Ол үлэтин түмүгүнэн 4 төгүл оройуоннааҕы педагогическай ааҕыыларга дакылаат суруйан кыттыбыта. Биир оннук дакылаат оройуонна бастаан, республикаҕа кэтэхтээн ааҕыыларга кыттан, грамотанан бэлиэтэммитэ. Быйылгы улууска ааҕыыларга «Силистэн мутуктан оҥоһуктары куруһуокка туһаныы» диэн дакылаатынан кыттан II миэстэни ылбыта. Бу барыта түбүктээн, сыралаах үлэттэн, өр сылларга мунньуммут опыттан тахсар. Ити курдук Михаил Иванович билбитин-көрбүтүн, тугу сатыырын, туох саҥаны оҥоруохха сөбүн биир идэлээхтэрин кытары үллэстэр, сүбэлиир. Курсовой да, оройуоннааҕы да семинардары тэрийэн ыыппыта.

Билигин Михаил Иванович үлэ үөһүгэр сылдьар. Оскуола бары дьаһаллара — үлэ буоллун, бырааһынньык, концерт буоллун — кинитэ суох барбат. Ханнык баҕарар оскуола дьыалатыгар ис дууһаларынан ылсар, үтүө суобастаах, билэ-көрө сатаабат үлэһиттэр биир буолааччылар. Кинилэр үлэ киһи хараҕар көстүбэт өртүн кыһалҕа-мүһэлгэ оҥороллор. Биһиги Михаил Ивановичпыт маннык дьонтон биирдэстэрэ.

Бу сүрүн идэлэрин таһынан кини иллэҥ кэмигэр сөбүлээн таксидермист садах идэтинэн дьарыктанар. Кини оҥорбут айылҕа араас көтөрүн-сүүрэрин сүбү оҕой хамсаан барыахтыы, бэртээхэй чуучулалара көрбүт эрэ киһини сөхтөрөллөр. Оттон тоһоҕоох эл-көрбүт эрэ киһини сөхтөрөллөр. Оттон тоһолоох элбэх чуучулалары аймахтарыгар, табаарыстарыгар бэлэхтээбитэ буолуо.

Нэһилиэк общественнай олоҕун биир бастыҥ кыттааччыта. Үлэ, спорт, уус-уран самодеятельность актыыбынай кыттыылааҕа. Сүүрүүнэн утумнаахтык дьарыктанар уонна бу көрүҥү пропагандалыыр. Ырыаһыт, чабыргахсыт, сценка, драма артыыһа. Оҥу элбэх грамоталар, махтал суруктар туоһулууллар.

Михаил Иванович улахан ыал аҕата, сэгэтох иитээччитэ, көрөр-харайар киһитэ. Кэргэнэ Ольга Васильевна, биһиги оскуолабыт учуутала, олохтон эрдэ туораан, түөрт оҕотунуун бэйэлэрэ олороллор. Бу да ыарахан кэмнэргэ кини киһи быһыытынан тостубатаҕа, оҕолорун иититэр улахан эппиэтинэһи сүгэрин умнубатаҕа. Олохтоох дьаһалта, үлэлиир коллективын, табаарыстарын өйөбүллэринэн, төһө даҕаны ыар аһыыны көрүстэр, оҕолору үтүөҕэ, кэрэҕэ уһуйар.

М. ОКОНЕШНИКОВА,
Алаҕар орто оскуолатын завуһа.

ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭТТЭН — ИЭЙИИНИ

Г. П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатыгар саха тылын уонна литературатын учууталынан күөх Ньурбаттан кийиит буолан сүктэн кэлбит Л. П. Синцева үлэлиир. Бу эдэркээн үлэһит кылааска киирдэҕинэ — бэртээхэй учуутал, сценаҕа таҕыстаҕына — кэрэ куоластаах ырыаһыт, дьиэтигэр киирдэххинэ — өлөөм астаах, сылаас уоттаах хаһаайка, 4 оҕо тапталлаах ийэтэ.

Лия Павловна программаҕа көрүллүбүтү таһынан оҕолорун тулалыыр эйгэни өйдөөн көрөргө, кини долгуйар кэрэтиттэн үөскүүр иэйиини тылынан уустаан-ураннаан этэргэ эмиэ уһуйар. Билиҥҥи Сылан орто оскуолатын үөрэнээччилэрин хоһооннорун кытта билсиһиҥ.

КЫТАЛЫК

Кыталык, кыталык
Кыыҥкынас куоластаах,
Дууһабар, сүрэхпэр
Үөрүүнү аҕаллыҥ.
Кыырайа көтөҥҥүн
Сүрэхпин үөрдэҕиҥ,
Кыталыгым барахсан.

СИБЭККИЛЭР

Сибэккилэр,
Сибэккилэр...
Манна дьол күлүмнүүр,
Манна күн сырдыыр.
Сибэккилэр, сибэккилэр,
Эһиги кэрэҕит,
Эһиги сырдыккыт,
Кыраһыабай сибэккилэр.

Туйара МАКАРОВА,
VI кылаас үөрэнээччитэ.

СААС

Саас, саас кэллэ,
Сылаас күн буолла,
Муус уулунна,
Сибэкки тыллынна.
Чыычаах чыбыгыраата,
Туруйахтар «хаар-хаар»
дэстилэр.
Күммүт үөрдэ,
Халлааммыт сандаарда.
Хатыҥнарбыт тыллыннылар.
Тоҥсоҕойдор
тобугуратылар.
Сирбит көҕөрдө,
Күммүт уһаата.
Кустар-хаастар кэллилэр,
Үөрүү-көтүү буолла.

ТИИҤ БАРАХСАН

Тииҥ-тииҥ барахсан
Тииттэн тииккэ ыстанар
Эргичийэр, ойуолуур
Эриэхэлэри хомуйар.
Төп-төгүрүк харахтаах,
Тура сылдьар кулгаахтаах.
Хоп-хойуу кутуруктаах,
Тыа маанылаах кыыла тииҥ.
Кини илиитэ кыра да кыра,
Атаҕа иҥнигэс, синньигэс,
Олус ыраах ойор,
Тииҥ күндү түүлээх
буолар.

Ваня БЕЛЯЕВ,
VI кылаас үөрэнээччитэ.

ТУГУТ

Тугут, тугут барахсан
Төп-төгүрүк харахтаах,
Тап-таллаҕар кулгаахтаах,
Сип-синньигэс атахтаах.

Тугутчаан барахсан
Хараҕа чаҕылыс,
Кулгааҕа чөрөс,
Атаҕа чиккэс.

Тугут, тугут барахсан
Хап-хара харахтаах,
Кугастыҥы түүлээх,
Хара бэтэнэлэрдээх.

Тугутчаан барахсан
Хараҕа чаҕылыс,
Кулгааҕа чөрөс,
Атаҕа чиккэс.

Коля КРИВОШАПКИН,
VI кылаас үөрэнээччитэ.

КУОБАХ

Хара тыаҕа олорбуттар
Куобахчааннар
барахсаттар.
Кыһын маҥан, сайын
бороҥ
Уларыйар түүлээхтэр.

Харахтара хап-хара,
Кулгаахтара уп-уһун,
Атахтара кып-кылгас,
Кутуруга кып-кыра.

Куобах, куобах сүүрэн
иһэ,
Иҥнэрик тыаҕа киирэн
саста,
Булчут, булчут көрөн
хаалла,
Куобах, куобах куота ойдо.

Петя МАКАРОВ,
VI кылаас үөрэнээччитэ

ТӨРҮТ ТЫЛЫМ

Таптыыбын төрөөбүт төрүт
тылбын
Төрөппүт күндү киһим —
ийэм курдук.
Хаһан да, ханна да бу
тылбын
Умнубакка, үөрэтэргэ
кыһаллыам.

Ахтар-саныыр уруоктарга
үөрэн-көтөн
Киирэн кэлиим тапталлаах
кылааспар.
Күндү учууталбыттан,
сахам тылыттан
Билиэм-көрүөм саҥаны
дьулуһан.

Аня ЕЛИСЕЕВА,
Мэлдьэхси оскуолатын үөрэнээччитэ.

САҤА СҮҮРЭЭНИ ӨЙҮӨХХЭ

Былырыын күһүнүгүттэн Чурапчы сэлиэнньэтигэр спортивнай үҥкүү ансамбла тэриллибитэ. Элбэх оҕо спорт бу ыарахан эрээри, кыраһыабай көрүҥүнэн умсугуйан дьарыктаммыта. Ансамбль салайааччыларынан республикаҕа киэҥник биллэр, элбэх оҕону иитэн-үөрэппит үрдүк категориялаах үҥкүүһүт, икки категориялаах судьуйа В. И. Уарова уонна кини суолун тутуспут төрөппүт кыыһа, республика спортивнай үҥкүүгэ икки төгүллээх чемпионката Т. И. Уарова үлэлииллэр.

Тренердэр хара ааныттан оҕолорго ирдэбиллэрэ кытаанах этэ. Сыралаах үлэ түмүгэ суох хаалбата. Олох аҕыйах ый үҥкүүлээт, ансамбль кулун тутарга Иркутскайдааҕы зональнай фестивальга кыттан III степеннээх анал бириэмийэ ылбыта. Ол кэннэттэн муус устарга Дьокуускайга республика чемпионатыгар уонна атырдьах ыйыгар норуоттар икки ардыларынааҕы «Азия оҕолоро» спортивнай оонньууларга эмиэ үрдүк таһымнаахтык үҥкүүлээбиттэрэ.

Спортивнай үҥкүүнэн дьарыктанар оҕолору ойооһуннарга, өйдөөһүннэригэр кылаас салайааччыларын оруоллара кырата суох. Мин сиэммин начальнай оскуолаҕа Марианна Иннокентьевна Дыдаева үөрэппитэ. Аасыыт сыллаахха кини салайар кылааһыттан хайа да кылаастардааҕар элбэх оҕо бу ансамбльга дьарыктаммыта. Бу оҕолор бары үөрэхтэригэр үчүгэйдэр. Үҥкүүһүт оҕолор концертарга, бырааһынньыктарга, о.д.а. дьаһалларга көхтөөхтүк кыттыылара олоххо сыһыаннарын эмиэ үчүгэй өттүгэр уларытар. Оттон кинилэр лыах курдук көтө-дайа үҥкүүлүүллэрин, эрчимнээхтик туттан-хапталларын көрө олорон киһи сүрэҕэ үөрэр, кэрэҕэ тардыһыыҥ үрдээбиккэ дылы буолар.

Биһиэхэ спорт бу дьикти көрүҥэ сайдарыгар улууспут дьаһалтата өйөбүл буоларын эрэйэбит. Быстахтык ыллахха, былырыын ансамбль сиргэнэргэ көһө сылдьан дьарыктаммыта, анал дьиэлэрэ суох. Оттон ол үлэҕэ охсоро биллэр. Иккиһинэн, оҕолорбут атын сирдэргэ тиийэн күрэхтэстэхтэринэ, кинилэртэн ордуктары көрдөхтөрүнэ эрэ маастарыстыбалара үрдүөхтээҕэ өйдөнөр. Хас биирдии барыта аналлаах таҥас-сап төлөбүрүн төрөппүт барытын уйунар кыаҕа суох. Онон улууска кэлэ тардаһан, саҥа сүүрээни киирэн баҕалаахтар бу хамсааһыны өйөөн, оҕолорго спонсордыылларыгар баҕарабын.

Төрөппүттэргэ туһаайан эттэхпинэ, оҕолоргутун спорт бу көрүҥүнэн дьарыктаныыга көҕүлээҥ, ыччаттарбыт эт-хаан, өй-санаа өттүнэн үтүө эрэ өттүгэр уларыйыахтара.

Анна ФЕДОСЕЕВА.

Чурапчы сэл.

САҤА ОЛОҔУ ААҔАН БАРАН

НАҺАА ҮӨҺЭНЭН ТЭПТЭРИМИЭХХЭ

Сэбиэскэй кэмнэ киһи «айылҕаны сүгүрүтээччибин» диэн бэйэтин арбаммыта, «айылҕа күүһүн көлүйүөххэ» диэн өй-санаа баһыйара. Ол түмүгэр промышленнай улуустарга сир-дойду кыаҕа-таһаата алдьаныыта түһаммат буолла. Билигин дьэ өйдөөн айгыраабыт айылҕабытын чөлүгэр түһэрэ сатыыбыт да, үп-харчы тиийбэтинэн, олус бытаан.

Айылҕа ото-маһа, уута-хаара эрэ буолуо дуо, кыыла-сүөлэ, хамсыыра-харамайа бүтүннүүтэ харыстаныахтааҕа өйдөнөр. Ол эрээри сорохтор бэйэлэрэ сыыһа өйдөөһүннэриттэн дуу, аһара тэптэрэн саха дьоно үйэлэр тухары олохсуйбут, айахтарын иитиннэр олорбут дьарыктарын—бултааһыны, балыктааһыны хааччахтаһыах курдуктар. Ону бэйэм балыксыт буоларбынан, нэһилиэнньэни балыктаан аһатар дьону көмүскэһэн суруйарга сананным.

Улуус бочуоттаах гражданина Н. Соловьев «Саҥа олох» хаһыат бу дьыл балаҕан ыйын 12 күнүнээҕи нүөмэригэр «Собону долгутуохха» диэн бэртээхэй ыстатыйаны бэчээттэтэн баран бүтүүтүгэр сыыһа халлаах санаалары этэн буортулаабыт, балыксыттары онно суоҕунан хомуруйбут.

Бастакытынан, «чааһынай мунхалааччылар дьону сүүлүктүүллэр» диэбитин олус хомойо да, өһүргэнэ да аахтым. «Буочукалаах мүөтү биир ньуоска дьүөгэт буортулуур» диэн итиннэ этэн эрдэхтэрэ. Мунха чааһынайга көҥүллэммит кэмигэр итинник тыллаһыы сиэрэ суох. Киһилэр балыктааһын болдьоҕун уонна миэстэтин тутуһуохтаахтар. Ону кэстэхтэринэ, дьэ, сэмэлэниэхтэрин сөп. Балыктааһын үгүс сыраны-сылбаны, бириэмэни эрэйэр. «Биир да балыгы көлүйэттэн үлэлээбэккэ эрэ ылыаҥ суоҕа» диэн бэргэн өс хоһооно баары этэр. Кыһыҥҥы мунха лааһыгар икки-үстүү күн сылдьан уонча ылыы эрэ балыктаммыттар, тыыныы ууну курдааҥҥа булкуйбуттар, араас, аҕыйаҕа суохтара буолуо. Балыктааһыҥҥа сыһыаннаах оннооҕор улугуруу дэнэр сылларга «сүүлүктээһин» диэн тылы туттубат буолаллара. Бу—ыарахан тыл. Билигин бэл бэлэм та баары сыаната ньэ хайдарынан сыаналыыр дьону сүүлүктэр диэбиппит.

Мин биир бэйэм быйыл сайын балыктаан хара килларинньэх буолбутум да, билиҥҥитэ биир киилэ балыгы атыылыы иликпин. Киһи саныырын курдук элбэх кэлбэт, кыраны бултуйдаххына, ыалларбар эгин түҥэтэн кэбиһэбин. Бүттэҕэ ол. Уматык сыаната ыараҕана, транспорт көстүбэтэ биир түспа проблема.

Илимнээх, мунхалаах дэлэйэн, дьон балык сиэн, мэнэйдэһэн абыранна. Урукку курдук балыксыта сирэй-хараҕ кэтэһии суох буолла. Сайын мунхалаан аарыгыран, отучча сыллааҕыта онуһу биирдэ бүтэрбит табаарыспар биэдэрэ аҕара собону аҕалан аатым үрдүөх буолбутум кэргэнэ: «Бэҕэйэ рыноктан балык атыыласпыппыт ээ»,—диэтэҕэ үһү.

Чурапчы улууһугар былыргы саас элбэх уу кэлэн, 20-чэ мел. куб. м уу күөллэргэ кутулунна диэбиттэрэ. Онон бу чугастааҕы уон сылга улуус балыксыттара өлгөмүк бултуйбуохтарын сөп. Соҕуруу нэһилиэктэргэ ытык киһилээ Дмитрий Лазарев быһыт бөҕөтүн оҕортортоон үөскээбит Дириң, Чычаас, Кэтит күөллэригэр көмүс хатырыктаах бөҕө үөскээбитэ өссө быльрыыньгыттан биллибитэ. Балаҕан ыйын саҕаланыытыгар онтон мунхалаан икки тыы балыгы киллэрэн атыылаабыттара. Соҕуруу нэһилиэк дьоно былыр-былыргыттан ыалдьытымсахтар, мунхаҕа сырыттахха, биирдэ көрөбүттэрин ыстыбыт суох. Онон барыбыт туһатыгар көмүс хатырыктаах үөскээтэҕэ диэн бүтэйдии үөрэ сылдьабын.

Балык киһи-аймах олоҕор суолтата улахан, Биһиги, сахалар, тоҕо да хаһалаах этиэхпин мөхсүө быраахса ооньуоторбут, сорох суоһутта суох малга балык суолталанар чинчилэннэ. Хайа уонна оттон киһи киһи доруобуйатыгар туһата, аһыраллааҕа сыттаҕа дии. Оҕоломмут ийэлэргэ балык миинэ комолоосҕун киһи эрэ билэр, Латыардар халбаһыларын биир киилэтин оннугар 4 кг балыгы ылан сиэбит быдан ордук ини. Сорохтор балыгы эбиискэ бүлүүдэ эрэ быһыытынан билиннэллэр. Ол оннуттан сыыһатын этээри итит холобурдаатым.

Иккиһинэн, үөһэ ааттаммыт ыстатыйа автора мунхаҕа ииэтин хараҕын 40-45 мм киэһэх онорууохха диэбит. Бу дьонно, автор быраастыы тыыныын, балыгы сиэтимнэххэ диэбиккэ тэгнээх. Итинник балык күөл балыгыттан, быһа холоотохоо, уонтан биирэ буолуо. Сорох күөллэргэ итинник балык торут да суох.

Балык сут-кураан сылларга дьону хоргуйан өлөртөн быыһаабыт түбэлтэтэ үгүс. Тэҥҥүү дьоно эбэлэрин балыгын сиэн сут дьылларга тыыннаах ордубуттарын туһунан мин ийэм куруук кэпсиир буолара. Собону бултуур илим хараҕа 35 мм, мунха киэнэ 30 мм киэҥнээх буолара соҕуонунан быһаарыллан турар. Өйдөнүөтүө буоллуун диэн манныгы холобурдуохпун баҕарабын. Туох барыта улааттарына эрэ туһаныллыахтаах диэн буолбатах ээ. Холобур, ынах сүөһүнү соробор тыһаҕаһыгар, сылгыны убаһатыгар тутталлар буолбат дуо? Аасыт сайын Мырылаҕа совхоз ыһыллыаҕыттан үлэтэ суох хаалбыт элбэх оҕолоох биир мал быыкаайкаан мунханан балыктаан иитиллэн олороллорун көрбүтүм, бука, нэһилиэк ахсын итинник маллар баллара буолуо. Оччотугар ити ыалы эмиэ харыһы кыайбат балыгы сиигит диэн бобобут дуу?

Үсүһүнэн. Чурапчы күөлүгэр балыктааһын туһунан этэхэни баҕарабын. Сайыҥҥы мунхалааһын бобуллуон сөп. Ол эрээри быйыл сайын булт инспектордара миигин сыыһа үктээн ыстараанытаатылар.

«Дьол бөҕө мунхалаан балык сиэн эрэллэр үһү» диэни истэммин уонна улуус дьаһалтата саас «Саҥа олоххо» бэчээттэппит уураахар Чурапчы күөлүгэр мунхалааһын бобулларын туһунан этиллибэтэҕин иһин мунхалаабытым, ол кырдьык. Онон ииииннин уурааҕы чуолкайдык суруйар наада.

Муүһу аннынан мунхалааһыҥҥа Чурапчы эбэтэ иллэраа сыл сиэппэтэҕэ, быльрыын бобуллан тардыллыбатаҕа, онон быйыл быйаҥа байан турар. 35 мм илимҥэ тутарын ааһан, 40-45 мм киэҥ хараҕаахха кытта тутар буолбут. Үгэннээн илимнийр саҕана балыксыт ахсаана 70-ка тиийбит диллэр. Ити үчүгэй көстүү.

Чугастааҕы эбэлэр (Хаҥас Эбэ, Бэрэ) саҥа уу киирэн, балыктара өссө бытархай, онон чурапчылар мунхалаан сиир бочуумнаах күөллэрэ суоҕун кэриэтэ. Онон сибээстээн Чурапчы күөлүн Тойон Тумустан илин өртүн быйыл мунхалааһыҥҥа көҥүллүөххэ диэн этиилээхпин. Оттон арҕаа өртүн олох тыытымыахха, оччоҕо күөл балыга эстиэ суоҕа. Чурапчы сэлиэнньэтигэр улуус нэһилиэнньэтин үстэн биирэ олорорунан, оттон балыктыыр күөллэрэ бу эрэ буоларынан, кыаллар буоллаҕына, нэһилиэктэр сочо туһаныллыбат, балыга суох күөллэрин чурапчыларга сыһыарыахха.

Түмүккэр балыктааһын уопсай боппуруостарыгар тохтуохпун баҕарабын. Улуустааҕы булчуттар уонна балыксыттар обществолорун балыгы үөскэтиигэ уонна балыгы бултааһыны сайыннарыыга үлэлэрэ ситэтэ суох. Холобур, мин киһилэргэ мунха хотоҕоҕо буолар пенопласы 7 сылы быһа саҕаастаһа сатаатым да, күн бүгүнүгэр диэри суох. Кэлиҥҥи кэмнэ мунха диэлин эмиэ атыылаабат буоллулар. Мин санаабар, бу общество биир сүрүн соругунан элбэх көмүс хатырыктааҕы бултаан нэһилиэнньэ остуолугар тиэрдии буолуохтаах. Онон балыксыттары бултуур тэрилинэн хааччыйыыга ииникитин болҕомтону уурууохха. Наар күөбүүттэн-хаайыыттан туһа кэлбэт, үлэни тэрийиэххэ, дьону көҕүлүөххэ.

Улахан күөллэргэ балыктааһыны бэрээдэктээхтик тэрийиэххэ, мунхаҕа кэлбит барыта быйаҥтан үөрэ-көтө тиксэрин курдук дьаһайыахха, кэлин үөдүбүт күөллээхтэргэ, мунхалааччыларга олус элбэҕи ордоруу саха үгэһигэр сөп түбэспэт. Дэлэҕэ даҕаны кими да матарбакка үллэстиини «мунха балыгын курдук үллэстибиттэр» диэхтэрэ дуо.

Балыга суох күөллэрэ балыктааһыны былааннаахтык ыытыахха. Балыктара эстибит биитэр саҥа үөскээбит күөллэри балыксыттарга сыһыарыахха, кэнэн түбэлтэтигэр транспортунан хааччыйыахха. Мунхалааһыны уонна балыгы үөскэтиини нэһилиэктэрдээҕи булчуттар уонна балыксыттар алын сүһүөх тэриллэлэрэ тэрийиэхтээхтэр.

Г. ЕГОРОВ.

Чурапчы сэл.

ТОЙОН МҮРҮГЭ БЫРААҺЫННЬЫК

Үүс-Алдан улууһун киһинин олохтоохторо күһүҥҥү биир үтүө күн сүргэлэрэ көтөҕүллэн, хардарыта аҕардалэһэн ааһалларын дьиибэргии сананаммын, бастакы көрсүбүт киһибиттэн туох үөрүүтэ-көтүүтэ буолбутун ыйыпытым. Онуоха 174 км усталаах туруба устун Өлүөнэ эбэ хотун уута Тойон Мүрүгэ кутуллубутун туһунан кэпсээбитэ. Бэрт үһүн, 30 сылааҕы туруорсуу кэнниттэн, республика суверенитетын ылбыта 6 сыл буолбутунан, Өлүөнэттэн уу кэлбитин Бороҕон сэлиэнньэтин олохтоохторо үрүйдүү-айхаллыы көрүстүлэр. Маннаа элбэх кыһыллаах миитин буолла. Онно улуус дьаһалтатын баһылыга Афанасий Васильевич Миталкин Өлүөнэттэн бу уу кэлиитигэр улахан үтүөлээх кырдьаҕас мелиоратор Николай Алексеевич Орловка, тутааччы Семен Васильевич Андросовка, Саха Республикатын Президенэ Михаил Ефимович Николаевка, улуус бочуоттаах гражданнарын ааттарын иитэрэр дастабырыаннары туттартаата, аҕырдэ тылы этта.

Бу үөрүүтэ-көтүүтэ Саха Республикатын Правительствотын Председателин солбуйааччы В. Н. Бредихин, Тыа хаһаайыстыбатын министрэ Н. С. Сивцев кыттыыны ылыалыр уонна тыл эттилэр.

Уйбаан БАХСЫЛЫЫРАП.

Бороҕон сэл.

Кырдьаҕастар күннэрин бэлиэтээһин

«Саҥа олох» хаһыат редакциятын коллектива алтынньы 1 күнүгэр урут редакцияҕа үлэлээбит ветераннарын ыҥыран чиэстээтэ уонна саҥа колуоба үлэһиттэрин кытта билиһиннэрдэ. Урут редакторы солбуйааччынан үһүн сылларга үлэлээбит Спартак Николаевич Чичигинаров, сааһын тухары редакция эппиэттиир секретарынан олорбут Иннокентий Семенович Оконов, биһиэ редактор тухары бухгалтердаабыт Александра Михайловна Матвеева саҥа сүүрээн үлэһиттэри уонна редакция коллективын иитинник аҕардалон туройннар, ииникитин айымньылаах үлэни, олохторугар дьолу-соргуну баҕардылар.

Киһилэр эдэр үлэһиттэргэ үөс тылларын эттилэр, сүбэ-ама биэрдилэр, коллектив үтүө үгэстэрин туһалларыгар баҕаралларын биллэрдилэр. Харда тылы корректор Оксана Евграфова, корреспондентар Марина Тимофеева, Гуннара Потапова эттилэр итиэннэ сүбэлэрин-амаларын иһин истиҥник махтаннылар. Ветераннар уонна редакцияҕа саҥа киирбит эдэр үлэһиттэр урут киммээх хайдах үлэлээбиттэрин ырытыһан кэпсэтистилэр, өйдөөн-санаан ааһтылар, хаһыат кэрэ-бэлиэ түгэннэр буолан ааспыттарын ахтыстылар, коллектив үтүө үгэстэрин салгыырга санааларын атастастылар.

Эдэрдэр ветераннар үйэлэрин үтүө сааһтарыгар үлэлээбит коллективтарын умнубаттарыгар, малдьи сибээһи тутуһалларыгар, сүбэлэһэ-амалан комолоһолорүгэр баҕардылар.

«СО» корр.

БҮЛҮҮ ЭНЦЕФАЛОМИЕЛИТЫГАР ААН ДОЙДУТААҔЫ КОНФЕРЕНЦИЯ

Дьокуускай. Алтынньы 3-5 күннэригэр Диагностика киинин дьиэтигэр «Бүлүү энцефаломиелитэ уонна бытааннык дьайар нейровируснай инфекциялар» диэн темаҕа Бүлүү энцефалитын үөрэтиини төрүттээччи, республика доруобуйа харыстабылын тэрийээччилэр» диэн темаҕа Бүлүү энцефалитын үөрэтиини төрүттээбитэ 75 сыла туолуутугар анаммыт аан дойдутааҕы научнай-практическай конференция ыытыллар.

Доруобуйа национальнай институтуттан (АХШ), Майин институтуттан (Япония), Мельбурнааҕы институттан (Австралия) специалистар, итиэннэ Москваттан, Красноярскайтан, Новосибирскайтан уонна Иркутскайтан учуонайдар кэлилэр.

Конференцияны тэрийээччилэр – СР Доруобуйа харыстабылын министерствота, СР НА Доруобуйа института, СР Үрдүкү оскуолаҕа, наукаҕа уонна техническэй политикаҕа госкомитета.

СИА.

САНЭПИДНАДЗОР КИИНЭ ИҺИТИННЭРЭР

Балаҕан ыйын 23-26 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтинээҕи киин уонна «Сардаана» рыноктарга хас биирдии атыыһыт эргиэн бородууксаларын гигиеническэй сертификаттарын бэрэбиэркэлээһин түмүгэр Неустроева Л. М. Соҕуруу Кореяҕа оҥоһуллубут сухой сливката итинник сертификата суоҕунан атыылаан туоратылынна, бэйэтэ ыстарааптанна.

«Сардаанаҕа» И. П. Попов Грецияҕа оҥоһуллубут тахсыбыт фруктовай джемэ атыылыыр болдьоҕо ааспытын үрдүнэн эргиэн турара көһүннэ.

«Илин Эҥэр», «Чараҥ» маҕаһыыннар көрүүтэ элбэх итэҕэстэр булулуннулар. Ол курдук, маҕаһыын санитарнай туруга быстар мөлтөх.

Түс-түспа харайыллыахтаах табаардар, бородууксалар уонна түргэнник буорту буолар астар санитарнай кордобуйга эппиэттиир гына харайыллыбатахтар. Болдьохторо ааспыт бородууксалар таһаарылла туралар. Сууйарга-сотторго күн аайы туттуллар средстволар суохтар. Үлэһиттэр түс бэйэ гигиенатын тутуспаттар. Ити итэҕэстэр түмүктэринэн маҕаһыын үлэлиирэ тохтотулунна.

Улуус бары атыыһыттара, тиэйэн аҕалбыт бородууксаларгыт, тас дойдулартан киирбит бородууксалар, оонньуурдар, парфюмерия, сууйар-сотор средстволар у.д.а. табаардар гигиеническэй сертификаттарын үлэлиир сиргитигэр тутаргыт, профилактическай медицинскай көрүүгү бараргыт, санитарнай-техническэй минимуму туттарыгыт булгуччулаах.

М. МАРКОВА,
санитарнай врач көмөлөһөөччүтэ.

Улуус дьаһалтатыгар баһаартан хаттаан суох буолуутун туруттун, кэнниттэн хаачыллар, социальнай-культурнай объектары, дьон олорор сектордары 1996—1997 сс. кыстыкка бэлэмнээһин туһунан

УУРААХ

№ 144 1996 с. ахсынньы 24 күнэ

Сыл аҕыс ыйыгар улууска 16 баһаар түбэлтэлэр 17 күнү суоруйа сылаллана, 12 кэнэ эчэйдэ, 2 тутуу, 2 техника уот аһылыка буоллар, барыта 116350 тыс. солк. дорҕоон оноҕуллубут.

Икки баһаар кэлэмэстэннай көрүүгэ-харайыыга баар объектарга — 13 №-лээх ПТУ уоруоҥнаах-кэрэ олорор дьиэлэригэр уонна бу училище уһаатар мастарыскайытар буолла. Государственнай баһаарынай кэтээн көрүү инспекцията онорбут ыйыылары училище администрацията туоруоллаабын түмүгэр баһаар буолар кэмнэр объектар баһаарынай туруктара кэрдиҥнэ ситиспэтэх этэ, объектары хаҥарыллааһын кэлэлэтэлэр, эрэ толорулларе, ол түмүгэр пожарнайдары түбэлиэх дьоннор ыытыбыттара.

Кэлэр кыстыкка бэлэмнэнии кэмигэр улуустаабы үөрэх управлениетын (начальник Никифоров М. А.), дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба производственнай управлениетын (Портнягин Н. В.), итинник хааччыйыы (Борисов Е. Е.), культура управлениетын (Герасимов В. П.), дорообуйа харыстабылын управлениетын (Алексеев Г. Н.), «Чыаллара» (Хон И. И.), «Хадаар» (Алексеев В. М.), «Мыҥдаҕаайы» (Федотов Н. А.) ХЭТ-тар объектара быстар молтох туруктахтар.

Уеһе эллиҥнэтэрсэ олоҕурак, туруктахтыбын:

1. «Техкоммунэнерго» филиалын (Борисов Е. Е.), үөрэх управлениетын (Никифоров М. А.), дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба производственнай управлениетын (Портнягин Н. В.), культура управлениетын (Герасимов В. П.), «Чыаллара» (Хон И. И.), «Хадаар» (Алексеев В. М.), «Мыҥдаҕаайы» (Федотов Н. А.) ХЭТ-тар салаайаччыларын, туһаныллар объектарга баһаартан кутталы суох буоруу дьаһаллары хааччыйыы ыйын тус эрдэтиэхэ сүгэлэриттэн.

2. Улуус баһаарынай-техническай комиссията (Попов С. В.) баһаары утары дьаһаллар 1996—1997 сыллардаахтар кэлэллэрэ быһаччылы оноорор 1996 сыл сэтинньи 15 күнүгэр диэри улуус дьаһалтатын бириэмэлэр бөлөхтөрүйүтэ илдьэриллэр.

3. Нэһилиэктэр дьаһалталарын бөлөхтэрэ баһаартан сэрэхтээх буолуу дьаһалларын толоруу инник объектар салаайаччыларыгар эрдэбиллэ күүһүрдэлэриллэр, бурудаахтары эмиэ тарааллар.

4. Портнягин Н. В., Никифоров М. А., Алексеев Г. Н., Герасимов В. П., Воркова Е. Е., Алексеев В. М., Хон И. И., Федотов Н. А. предприятиелэрин, территорияларыгар баар баһаарынай модоемнэрэ эрэмэннэнүүр үлэни ыытаралларыгар, цистернаҕар туох 1,5 м үрдүктээх буоруу нуттаралларыгар, дьиэ-уот сиэрбэр сиэтэрыгар эргэрбит электропроводтары уларыттаралларыгар. Культура дьиэлэриттэр, кулуубалар, мунаастар-уоннастар-сыбыгыалаалар, көрсүлүүлэр, атаарыылар, о.д.а. дьаһалларын ыытыыны бөлөхтөрүгэр 60-тан таҥа сүүнүлэт фермерскай хаһаайыстыбаларга, ыалдьыттар кэмнэр сүүнүку туруоҥнан быыһыыр туһуттан, бөлөхтөөн баайыыны ыытыахтыллыахтар.

5. ПСГО-39 начальниковтан с. с. Сулуунов старшай лейтенанта Иванов А. Ы. баһаартан кутталы суох буолуутуттан предприятиелэр, эркиталар салаайаччыларыгар эрдэбилэ күүһүрдэриллэр, бурудаахтары сонуоннаа сөп дьаһаныллар эмиэ тарааллар, бу үлэни толоруллуутун жонуруоллуурдар.

Улуус дьаһалтатын баһылыгын э.т. А. ЗАХАРОВ.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Сүүрүннүк 1993 сылларааҕы, үүгэй туруктаах «Нива-2121» автомашинаны. Сууруннэ 25 тыс. км. Сымнata чөлчөк. Тел. 21-388.

x x x

Үүгэй туруктаах «Тойота Наряд ЕД» автомашинаны. Сымнata — 13 мил. солк.

8х8 м. 80 устуука дафеты, үрүт этэҥ уонна хаптаһыннары. Чураччы салаалаатыгар уһаайбаны, сымнata — 16 мил. солк.

Бөлөхтөр адырыстыт: Чурапча сэл. Орджоникидзе уул., 40-3. Тел., 24-361.

x x x

Срочно продается автомашина ВАЗ-21213 («Нива»), 1998 г. (апрель) выпуска. Пробег — 5500 км. За 40 млн. рублей. Звонить по тел. 21-391.

Оҕолор, ардыгастаах оҕо оскуолаларыгар уруккаллаарыгар

Барыс эҥэ-атаахтара,
Барыс ийэ-таллаҕадара
Буоластаарын билэ-биэ,
Бисэрэ-биэрэ бисэрдэ
Бүгү күүтэ дьэрэтин
Валин-сайдыы суолуннук
Виэ-эрэл ыччатын
Сиэтэк-сиргэн ыччатын
Тоҕо маннык буолбуттун,
Оҕо туохтан үөрбүтүн
Тута таба таайыгын,
Тэҥнэ үөрсэр буолаҕын.
Саллар-толлор хаммыгар
Сылаас тыыы этэҥин,
Эйиний-ийэ хаҥатта
Эрэл уган биэрэҕин,
Сыллар ааҕан ыйнахтара,

Оҕолор, ардыгастаах оҕо оскуолаларыгар уруккаллаарыгар ыытыбыт.

АЛҮЫСПЫТЫН ИЛДЬЭ СЫРЫТ

Сырдыы-сыдьаар саҥаалар
Сөпкөрдөрү ан түстөр,
Таҕан ыйыт ылаттан,
Салаар-саҥар буолуммэр,
Кэлэр кэрэ нэмнэрдөр
Эдэр саҕыы саҥатар
Эрэл ыччаҕэх буоллуннар,
Таптаа барыс ыраалары,
Тааныыс барыс нистэлэрни,
Билиэк барыс кэрэлэрдэ,
Ыллыыс барыс талталлаҥын,
Барыс ада аҕаахтара,
Барыс ийэ тапталлаах;
Күүгэс эрэ таҥнаахтарэ,
Буоластарын ыччыкы.

Тереппут Анна Дмитриевна БАРАЩКОВА.

Эҕэрдэлиибит!

Бөлүүгүр нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгын Николай Григорьевич МИХАЙЛОВЫ күн сирин көрбүтэ үйэ анардаах үөлүгүйүкэн кэтиннэк эҕэрдэлиибит. Тус бэйэтигэр уонна олоҕун арыйыгар Евгения Ивановнаҕа ыраах доруобуйаны, олохторугар дьолу-соргуну, оҕолорун, сиэнэрин, уруулэрин эсэ үөрүн сылларга уллаасталлыгыттан, уоллаттарыгар ситиһиилэри баҕарабыт.

Бөлүүгүр нэһилиэгин дьаһалтата, «Мыҥдаҕаайы» тэбиэрыстыба коллектиэбэ.

x x x

Тыа хаһаайыстыбатын уолаттар бүтүн олоҕуттан аҕыйабыт. Мугудай нэһилиэгин бинир ыытаакар салаайаччытын Николай Дмитриевич ПЕРМЯКОВУ 60 сааһын туолбут үөрүүлээх күнүнэн итиннык эҕэрдэлиибит. Тус бэйэтигэр уонна дьиэ кэргэттэригэр дьолун доруобуйаны, оҕолорун, сиэнэрин үөрүүлэриннэтүүлэрин эсэ үөрүн сылларга уллаастэриигэр баҕарабыт. Эйиэхэ кытта мэлдьи дьол-соргу аргыстастын, кырдьыыта баринньа диэн алгыыбыт.

Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениета, агропромышленнай холбоһук үлэһиттэрин профсоюзун комитета.

КУОРТАМНЫЫБЫТ

Чурапчы сэлиэнньэтин иккі өрүүгэр чаҥыйнай дьиэни. 21-304 тел. биэсиҥнэр.

Тапталлаах оҕобут, эдэбит, бырааппыт, сиэнбит, Чурапчытаабы суолу тутар-өрөмүөнүүр участак тракториста

ОКОНЕШНИКОВ Василий Васильевич

сэбиэскэй армиятын солбуйа сылдьыбыт, дириҥник курдук туран, барыа аймахтарбытыгар, биирэ улаатыбыт табаарыстарыгар ыраатыннарабыт.

Ийэтэ, эдэтэ, кэргэнэ, оҕолоро, убайдара, эдьиийдэрэ, бырааттара.

Кутуруканнарык тиэрдэллэр:

—Тереппуттэригэр Зоя Спиридоновнаҕа, Василий Егорович Оконешниковтарга, кэргэннэрэ Вераҕа, оҕолоругар, биирэ тереебуттэригэр, барыа чугас аймахтарбытыгар эдьиийдэрэ Александрага, Варвараҕа, убайа Илья, аймахтара Ермолаевтар, Тролуковтар, Местниковтар, Парфеновтар, Решетниковтар.

—Ийэтигэр Зоя Спиридоновнаҕа, аҕатыгар Василий Егоровичтыа алыыларын таҥнэ уллаастан уруккуну «Сельхозтехникаҕа» биирэ улаатыбыт табаарыстара.

—Ытыгыыр, кунду дьонкорутар Зоя Спиридоновнаҕа, Василий Егоровичтыа табаарыстара, Мария, Егор Монастыревтар, Елена, Егор Неустроевтар, Мария, Иван Оконешниковтар.

—Кунду биирэ улаатыр табаарыстара Оконешников Василий Васильевич олбуттэн тереппуттэригэр, кэргэннэригэр, оҕолоругар, биирэ тереебуттэригэр, аймахтарыгар Чурапчытаабы суолу тутар-өрөмүөнүүр участак адъюнктрацията, профкома, коллектива.

ҮЛЭЬИККЭ ААДЫЙАЛЛАР

Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатыгар финансовай уорахтаах, эр сыл улаатыбыт ыытаах бухгалтер кэлиэ. Кэпсэтиэн баҕалаахтар улуус дьаһалтатын 5-с кабинетыгар кэлэн эбэтэр 22-175 тел. улэ кэнниттэн биэсиҥнэр.

Тыыл, үлэ ветерана, хоту кэһөрүллүү кытыылаах, Мугудай нэһилиэгин олохтоох

ПЕРМЯКОВ Петр Дмитриевич

ыарахан ыарыыттан 86 сааһыгар олбуттун, дириҥник курутуйан туран, аймахтарыгар, табаарыстарыгар, билэр дьонуларыгар кэҥэтиллэрэбит.

Оҕолоро, кыргыттара, кэргэннэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Кутуруканнарык тиэрдэллэр:

—Оҕолорутар, чугас дьоннорутар, сиэннэриттэр, хос сиэннэриттэр аймахтара Мугудайтан, Дьокуускайтан Оконешниковтар, Чурапчыттан Толстоуховалар.

—Кыыһыгар Пермякова Екатерина Петровнаҕа, кутуруккэтигэр Собакин Семен Гаврильевичка, сиэнигэр Алексаҥа Дириҥнэзки агро-оскуола коллектива.

Таптыыр кэргэним, эдэбит, эбэбит, хоту кэһөрүллүү кытыылаах, үлэ ветерана

АФАНАСЬЕВ Николай Семенович

уһун ыарахан ыарыыттан олбуттун, дириҥник курутуйан туран, аймахтарыгар, доҕотторутар, биирэ улаатыбыт дьоннорутар ыытыннарабыт.

Кэргэнэ, кыргыттара, уолаттара, сиэннэрэ.

Кутуруканнарык тиэрдэллэр:

—Кутуруккэтигэр Афанасьев Николай Семенович кэргэннэригэр Зоя Иванованаҕа, оҕолоругар Москва, Аллаҕа, Розаҕа, Владимирга, хүтэтиннэригэр Юраҕа, сиэннэриттэр Мугудайтан, Коротуйохтар.

—Кыыһыгар, иккі балыыһа терапевтическай отделениетын сестрыгар Аммосова Марфа Интерноваҕа улуустаабы доруобуйа харыстабылын управлениета, иккі балыыһа, терапевтическай отделение коллективтара, прийиэм.

Убайбытыгар Афанасий Дьакиловичка бэрэ өкрөөх, тапталлаах кэргэнэ, оҕолоругар Галинаҕа, Сергейгэ, Ларисаҕа уонна иккиэн дьиэ кэргэттэригэр ытыстыыр сэргэстит Таньыа Владимировна ЗАХАРОВА сэҥэрэ ыарахан ыарыыттан олбутунан дириҥ кутуруммуттан тиэрдэбит.

Чурапчыттан Захаровтар.

Кэнсэ убаҕа, Таатта улуусун Чычымах нэһилиэгин олохтоох

ГУЛЯЕВ Николай Николаевич

уһун ыарахан ыарыыттан олбутунан баттыгар Чурапчы сэлиэнньэтигэр «Гуллуччаан» уруйдаах сэбиэдиссэйдэргэр Иустинова Валентина Николаевнаҕа дириҥ кутуруммуттан үөрэбит.

«Гуллуччаан» уруйдаах коллектива.

Редактор а. т. С. Ө. АЛЕКСЕЕВ.

БИЗ АДРЕСЫ: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 16 сс. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-[illegible], секретарь — 21-[illegible], факс — 21-[illegible].

Учредитэр (соучредитэлэр) газеты — Редакция. Адаптированнай дьаһа, Якутскай издательско-полиграфическай концерна «Саҥа полиграфиздат». Газета сорудоҕор на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты 54001. Объем — 1 уч.-изд. л. на 4-х страницах.

Автор сурукка ыытыллыбыт материалы редакция ыытыллыбыт материалы сөп түбэлэр буолбатын, Сурукка ыытыллыбыт материалы кэриэтэ редакция позициятын ыытар суо сөбүлүүр.

ЗАКАЗ № 117. Чурапчынан дьаһалта типографията. Национальнай издательско-полиграфическай концерн «Саҥа полиграфиздат», с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 16 сс. Подписано в печать 04.10.96 г. Тираж [illegible]